

לפטר! לפטר! לפטר!

וערת אגרנט, פתחה

את השיבר" — וגרמה

רתוצאה שלא העלתה כלל

עני דעתה

המישה חברי הוועדה לא העלו על דעתם מה תהיה השפעת הדו"ח החלקי שני הניחו על שולחן הממשלה וועדת-החוק והביטחון של הכנסת.

הדו"ח הראשון של ועדת אגרנט טיהר לחלוטין את ראש-הממשלה ואת שר-הביטחון. הביקורת היחידה שנמתחה בו היתה על קציני-צבא.

התוצאה הצפויה: החלפת כמה קצינים,

פריצת הסכר. למעשה עשתה הוועדה רק דבר אחד, המקובל על הכל. היא קבעה סופית, בצורה עובדתית מוסכמת, שאכן היה מחלל גורלי בהערכת המודיעין ובגיוס הכוחות ערב יום-הכיפורים.

קביעה זו לא חידשה דבר. גם לפני כן לא היה איש רציני במדינה שסיפק בכך. אולם הדו"ח נתן להרגשה כללית זו את הגושפנקה הרשמית הסופית.

המחולל הפך מסיסמה לעובדה מוכחת. אישור פורמלי זה הוא שפרץ את הסכר, אשר חסם עד כה את כל התביעות להסקת מסקנות. בסלאנג הצברי, "הוא פתח את השיבר".

הדו"ח הרגשות. עד כה ניתן היה להתנגד לכל מסקנה בטענה: "העניין טרם נבדק. לא הוכח שבכלל היה מחלל. המינינו למסקנות הוועדה".

הדו"ח החלקי סילק מחסום זה מן הדרך — וקרא דרור לכל הרגשות המאוים והיצרים שנשארו כבולים במשך חצי שנה. זאת היתה תרומתה — היחידה כימעט — של הוועדה. היא הספיקה כדי ליצור את המשבר הלאומי הגדול ביותר מזה שנים.

מישפט

גוון וגוון על עצמו

האם יחליטו שופטי

בית-המשפט העליון כי

נשיאם ועמיתם שגו

שגיאה חמורה?

כמה משופטי בית-המשפט העליון בישראל יעמדו בקרוב בפני ההכרעה הקשה ביותר בחייהם. הם נתבקשו להחליט כי נשיא בית-המשפט, שימעון אגרנט, ו-עמיתם משה לנדוי, שגו שגיאה חמורה ביותר.

שום שופט במדינה אינו מקנא בהם. מודיעין ושריון. כאשר ניתן הפגז של הדו"ח החלקי על ראשיהם של קציני צה"ל (ראה לעיל, וכתבה בעמודים 8-11), הגיב כל אחד מן הניפגעים בהתאם ל-אופייו.

איש המודיעין, אלי זעירא, שתק, כדרך איש-מודיעין. כך נהגו גם כל שאר אנשי המודיעין שגונו בדו"ח.

איש הפלמ"ח הוותיק, דוד (דדו") אלעזר התסטר מידה, שיגר מיכתב שכמה מפסקיו נחרטו בתודעת הציבור ועוררו אהדה כללית כלפיו. לקראת התג הוצף ביתו ברמת-אביב בפרחים ובכריות-עידוד, ביניהם מאנשים שלא הכירם מעולם.

איש-השריון, שמואל (גורודיש") גוגן, שנותר חשוף בצריח, עבר מייד להתקפה נגדית. לצורך זה גייס את עזרתו של עורך-הדין ברוך שיפמן.

הכריזי שר יש"ש. הפגז הנגדי של גורודיש היה בעל מישקל כבד. הוא פנה לבית-המשפט, בעתירה שנועדה למעשה לפסול את הדו"ח החלקי. היא עמדה על בסיס מישפטי מוצק. היתה מעוגנת היטב בחוק-ועדות-החקירה.

חוק זה, שנחקק על-ידי הכנסת ב-1968, הוא אחד החוקים המודרניים, והשקולים ביותר במדינה. השקעה בו עבודה קפדנית הרבה יותר מאשר בחוק רגיל.

כי לגבי יוום החוק, שר-המישפטים דאז יעקוב-שימשון שפירא, היה זה כימעט מופל-חייו. בחוק זה ביקש לפרוע חוב מוסרי שהוא חב. לדעתו, לודיד בן-גוריון, עימו התנגש בצורה חמורה כאשר סילג בן-גוריון את מפא"י. ביגני הוקן עשה זאת מפני שבתע למנות, וועדת-החקירה מישפטית לביור עסקה-ביש (פרשת לבון). באותה שעה לא היה קיים שום חוק שיאפשר מינוי ועדה כזו.

שפירא החליט למלא פירצה זו. יום חוק שאין זה אה דוגמה בשום מדינה אחרת. הוא טיפל בו באהבה, כאילו היה בבתי עינו. בכל שלבי החקירה לוותה ההצעה בויכוח ענייני ער, ולא היתה בה אף נקודה שלא לובנה עד תום.

"ידיעי היו"ר...". סעיף 15 של החוק היה מוטת לחקיקה ליברלית. הוא קבע: "ראתה ועדת-החקירה שפלוני עלול להיפגע מן החקירה או מתוצאותיה, יודיע לו יושב-ראש הוועדה כמה הוא עלול להיפגע ויעמיד לרשותו, בדרך שימצא לנכון, את חומר הראיות הנוגע לאותה פגיעה, וה-נמצא בעדי הוועדה, או בידי מי שהוטל עליו לאסוף חומר לפי סעיף 13.

אדם שהודע לו... רשאי להתייצב לפני

הוועדה, אם בעצמו ואם על-ידי עורך-דין, להשמיע דברו ולחקור עדים, אף אם כבר העידו בפני הוועדה, ורשאית הוועדה להחיר לו להביא ראיות..."

כך, בשפה פשוטה ובהירה, מעניק החוק לניפגע את כל הזכויות מהן נהנה נאשם במישפט פלילי. ועדת ויתקון העניקה זכות זו, בין השאר, למוטי פרידמן, שמינה עורך-דין ולקח חלק בכל שלבי החקירה.

"לא הגיע הזמן". מכל הקצינים שעמדו להעיד בוועדה, היה גורודיש מודע ביותר לזנז העלול להיגרם לו. כי גורודיש כבר נענש על חלקו במילחמה, ללא דין וללא בירור כלשהו. כאשר סולק לפי דרישת דין מפקוד הדרום, בסוף חודש נובמבר 1973, אחרי שהגיש תביעה ל-מישפט צבאי נגד אריק שרון.

משום כך, ב-27 בנובמבר, תשעה ימים בלבד אחרי החלטת הממשלה על מינוי הוועדה, פנה גורודיש אל השופט אגרנט, בדרישה רשמית לממש נגדו מראש את זכויות הסעיף 15: "...אי לזאת הנני פונה אליך... ומבקש לאפשר לי להיות נוכח בדיוני הוועדה, מתחילתם, ולהיות מייצג על-ידי עורך-דין, בהתאם להוראות החוק."

על כך השיב מזכיר-הוועדה, השופט דוד ברטוב, כבר כעבור יומיים: "נתבר קשתי על-ידי יו"ר הוועדה להודיעך כי בשלב זה של החקירה אין הוועדה רואה כי הגיע הזמן להפעלתו של סעיף 15 הנ"ל לגביך."

גורודיש הופיע כמה פעמים בוועדה, העיד ארוכות. את הודעתו הראשונה של מסקנות הוועדה קיבל באמצעות הרדיו. כמו האורחים, שמע את פרטי הדו"ח החלקי בשעה 10 בערב בשידורי ישראל. מעולם לא הועמד על-ידי הוועדה על כך, שהוא עלול להיפגע.

"הוצאת בערדין". נראה כי הוועדה עצמה חשה שהתנהגותה זו טעונה הסבר. על כן כללה בדו"ח החלקי עצמו סעיף על "השימוש שהוועדה עשתה בסעיף 15". קבעה הוועדה, לגבי גורודיש (מבלי להזכירו בהקשר זה בפירוט): "לא הפעלנו את סעיף 15 כאשר עזתו של פלוני כמות-שהיא הביאה לידי הסקת מסקנות לחובתו (מעין הודאת בעל-דין), או כאשר מסקנה כזאת נבעה ממיסמך שהוא היה צד לו, או מויכרו-דברים או פרוטוקול, על דיונים שבהם השתתף..."

היה זה, במיקרה הטוב ביותר, פירוש דחוק לסעיף 15. לפירוש כזה זכר בסעיף עצמו. גם אילו נתקבל הפירוש, יכול היה להיראות צודק רק במיקרה שאדם מורשע מבלי להודק לשום עדות אחרת ולשום מיסמך אחר, או שלא ייתכנו פירושים שונים למיסמכים ולפרוטוקולים, במיקרה של גורודיש. קשה מאד לקבל גירסה זו.

גיחה פודית. כן נאמר בדו"ח, ל-חובתו של גורודיש, שאסור היה לו להיר עדר מייפקדתו ביום שבו, בוצעה גיחת-צילום חשובה ביותר, אילו נחקר גורודיש על כך, היה מתברר לוועדה פרט אחר: "הדו"ח מצייני שגורודיש לא ביקש תוספת של כוח סדיר, על אף האיום שבמערך המצרי, אילו נחקר, היה בוודאי משיב שלא היה צורך בדרישה כזו, כיוון שקיבל את התגבורת ביום ו', ערב המיל-חמה, ללא דרישה מיוחדת.

הדו"ח החלקי קובע שאינו מסיק מסקנה סופית כלפי גורודיש, מפני שאינו נכנס לביור המאורעות שאירעו אחרי פתיחת האש. אולם לאורך כל הפסק הדן בגורודיש קובע הדו"ח שמחדלי אלוף מפקוד הדרום גרמו לתוצאות חמורות בשלב הראשון של המילחמה — מבלי שהוועדה חקרה כלל מהאירע בשלב זה.

"ההתייצב וזיתן טעם...". כתב עורך-הדין ברוך שיפמן (פרקליט הימ"א) בעיתרתו: "העותר יטען כי עד כמה שנוגע אליו התנהל הדיון בוועדה, נקבעו מימצאים, הוסקו מסקנות וניתנו המלצות לכללי ה-צדק הסבעי, בניגוד לקביעת החוק ולי-כוונת המחוקק, ובאופן שגורם לו עוול חמור."

על כן: "מתבקש בית-המשפט נכבד זה להזמין את חברי ועדת אגרנט וציגי הממשלה לדיון, ולצוות עליהם להתייצב לזיתן טעם מדוע לא יבטלו מעיקרו את הדו"ח החלקי עד כמה שהוא מתייחס לעותר, ומדוע לא יבטלו את המימצאים, המסקנות וההמלצות..."

ישב זר -

מי

יודע

את

דיון?

מה שר דיון הגיע אל משרד-הביטחון בלתי-רציונאלי ומסורב-למחצה.

על רקע מצב החרדה שנוצר או בעם, בתקופת ההמתנה שקדמה למילחמת ששת הימים, אירעו זעזועים חברתיים ופוליטיים תת-קרקעיים, שעל פני השטח התמקדו בחיפוש אחר "המנהיג המרשיע". זה נמצא או בדמותו של משה דיין, שבסיוע תנועות ציבוריות מסורבות, מאמרית-מיכה בעי-תונות היומית וההפגנות של נשות וינדור העליונות, הגיע אל כס שר-הביטחון. התר בסא משה דיין לאחר מכן בליגולו: "מאה אלף חיילים מצריים הכניסו אותי למשרד הביטחון."

השכנו חזרה אותה תמונה עני עצמה בדיוק נמרין, אבל בצורה הפוכה. ומי שרצה יכונ היה לרי אות בכך צדק היסטורי.

שוב חולל זעזוע תת-קרקעי גלים חברתיים ופוליטיים בלתי-גיבתיים בלבלימה. אלא שהפעם הם התנפצו בכיוון הפוך. התנועה הציבורית הסטיכית, חסרת-המנהיגות וחסרת המטרות המנובשות, שניזונה מניפוץ החלום הישראלי ומהתיסכול הלא-מי בעיקבות מילחמת יום-הכיפורים, הת מקדה שוב במשה דיין. אלא שהפעם היא תבעה לסלקו. אותו גל סטיכי שהרים את דיון אל כס שר-הביטחון — הוא שהורידו משם, השבוע.

ואם מאה אקף חיילים מצריים הכניסו את דיון ב-1967 למישרד הביטחון, הרי ב-1974 הוציאו ארי תו משם 100 אקף חיילים ישראליים — משוחרריים.

עם כל הביקורת כלפי משה דיין, ועם כל ההכרה באחריותו למחדלי המלחמה, אי-אפשר היה להתעלם מהעובדה שהגל הציני בורי שהוריד אותו היה בעיקרו בלתי-רציונאלי. שום כח פוליטי לא יכול היה לעמוד בפניו. אפשר היה למנות עשר ועדות-חקירה שהיו מגיעו למסקנות כי משה דיין נקי מכל אשמה בקשר למחדלי המלחמה; אפשר היה להאשים את כל יריביו בניצול המצב לתועלת אינטרסים פוליטיים וחיטבתיים קטנוניים — אבל אי-אפשר היה לעמוד מול זרסי-המעמקים הזה ששטף בנחשולים אדירים דווקא באפיק בו ניצב משה דיין.

אקף טעמים יכונ היה משה דיין לחזור עק המישפט שהשמיע השי בוע: "אין כוונתי להתפטר, למרות זאת הגיע הוא עצמו לי מסקנה הכלתי-נמנעת — ששמו אף ש, מוהר, כביכונ, על ידי דו"ח

גורודיש התקפת-נגד

והסרת העניין מסדר-היום. הממשלה, ש קמה זה עתה מחדש תוך מאמצים כה קשים, יכלה לשכוח את העניין כולו.

ההתייצבות. אם חשבו חברי הוועדה שזאת תהיה התגובה, הרי הם טעו. הציבור הגיב בצורה בלתי-צפויה לגמרי. כל הזעם, התיסכול והשינאה שהצטברו במדינה מאז יום-הכיפורים, כאילו התי פרצו בבת אחת. בן לילה הציפה את המדינה כולה, כימעט מקיר אל קיר, הדרישה לפטר את משה דיין. רבים הוסיפו על כך את הדרישה לפטר את גולדה מאיר, ולא מעטים רצו בסילוקם של כל האישים שכיחנו בממשלה ערב יום-הכיפורים. איך הביא דו"ח אגרנט לתגובה כזאת — כשהוא עצמו מסיק מסקנה הפוכה.